

NÁRODNÁ KONFERENCIA O DUŠEVNOM ZDRAVÍ A PSYCHOSOCIÁLNEJ PODPORE (MHPSS)

HĽADANIE RIEŠENÍ A CIEST VEDÚCICH KU KOMPLEXNÉMU SYSTÉMU MHPSS PRE ĽUDÍ POSTIHNUÝCH KRÍZOU

Oponice, 15. – 16. 11. 2023

Konferencia vytvorila vzácny priestor na prediskutovanie potrieb ľudí zasiahnutých krízou, či už ide o individuálne záťažové životné situácie, humanitárne krízy alebo dôsledky vojny či prírodnej katastrofy, a to z rôznych pohľadov a perspektív.

Kladieme si otázku, čo môžeme spraviť všetci spoločne pre ľudí prežívajúcich krízu, a hľadáme spôsoby, ako tu byť v záťažovej situácii pre nich a sprevádzať ich dovedy, kým sami nebudú schopní samostatne fungovať.

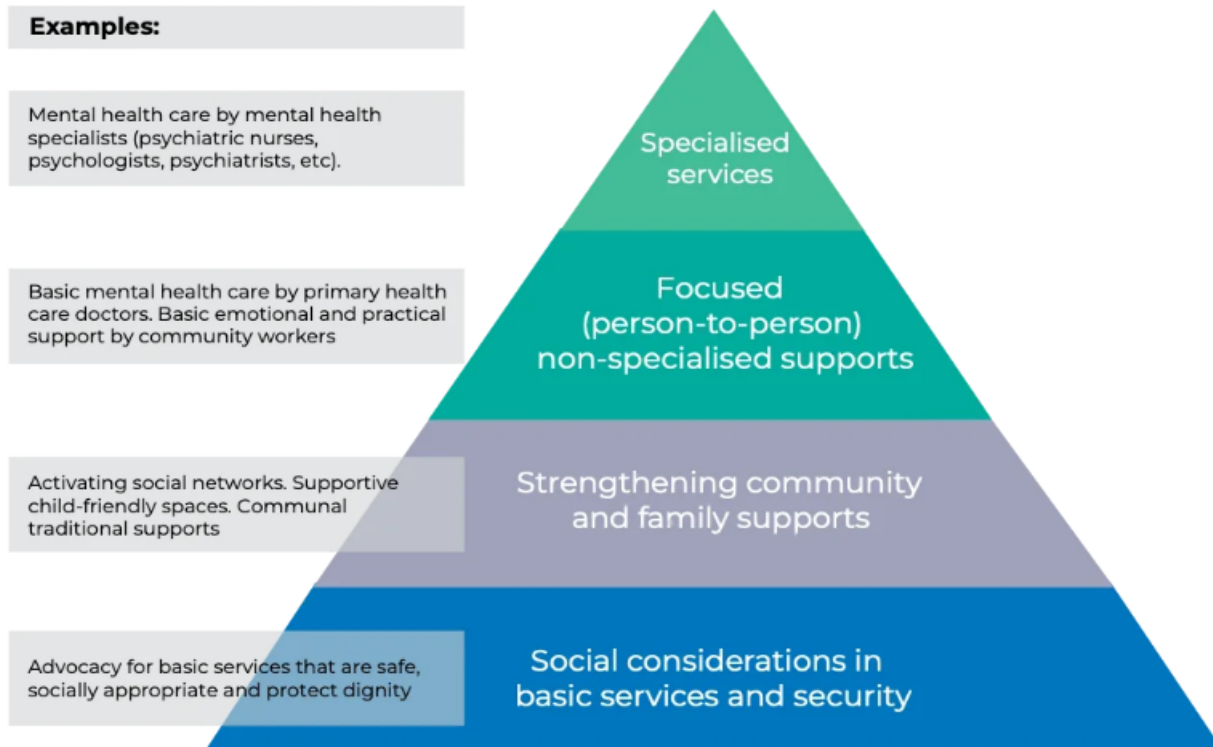
Čo je podľa nás potrebné spraviť?

Zahrnúť služby duševného zdravia a psychosociálnej podpory do portfólia služieb verejnosti v záťažových situáciách a integrovať tieto služby do systému poskytovania primárnych služieb zdravia, sociálnej podpory, vzdelávania a iných relevantných oblastí tak, aby boli dostupné na individuálnej, komunitnej aj národnej úrovni. To si vyžaduje začlenenie filozofie dostupnej podpory v záťažových situáciách do politík a národných programov, systematizáciu zberu dát o potrebách a službách, ktoré na ne odpovedajú, participatívne plánovanie zdrojov a efektívnu koordináciu na národnej úrovni, metodickú, vzdelávaciu a supervíznu podporu poskytovateľom služieb, ako aj na potreby adresne odpovedajúce intervenčné programy vrátane včasnej a krízovej intervencie a iných, na vedeckých dôkazoch vystavaných podporných programov.

Slovensko by malo zvážiť poskytovanie služieb duševného zdravia a psychosociálnej podpory (MHPSS – mental health psycho-social support) v záťažových situáciách ako dostupnú formu pomoci, čím by sa otvoril priestor na dobudovanie kapacít pre služby na všetkých úrovniach pyramídy podpory duševného zdravia, a tento záväzok premietnuť do národných politík, stratégie reformy starostlivosti o duševné zdravie a iných relevantných strategických rámcov.

INTERVENČNÁ PYRAMÍDA PRE DUŠEVNÉ ZDRAVIE A PSYCHOSOCIÁLNU PODPORU V NÚDZOVÝCH SITUÁCIÁCH

Našu schopnosť zvládať krízy a katastrofy posilní systematické plánovanie zdrojov a intervencií, budovanie kapacít služieb MHPSS pre krízové situácie (v kontexte civilnej ochrany a krízového stavu na národnej, regionálnej a lokálnej úrovni), ktoré bude brať do úvahy mandát, ale aj reálne náklady aktérov schopných pomôcť vrátane krízovej intervencie, psychologickej prvej pomoci, komunitných služieb duševného zdravia a integrovanej psychosociálnej podpory.

Služby MHPSS by mali byť dostupné verejnosti na **individuálnej, skupinovej, komunitnej i národnej úrovni** v prípade **katastrof a kríz**, ale aj v **záťažových životných situáciách**, čo si vyžaduje systematické budovanie zázemia podpory, aby sa zachovala udržateľnosť aj ďalší rozvoj týchto služieb. Na témy duševného zdravia je potrebné nazerať z úrovne individuálnych nástrojov zvládania kríz (self-care manažment, peer podpora), skupinových podporných systémov v komunite, ale aj odborných a špecializovaných služieb podpory duševného zdravia pre zraniteľné skupiny so špeciálnymi potrebami (dlhodobá zdravotnícka, psychoterapeutická či sociálna starostlivosť a odborná podpora). Zabúdať nesmieme ani na potrebu psychohygieny a starostlivosti o duševné zdravie poskytovateľov týchto služieb (caring for carers) formou podpory intravízie a supervízie ďalšími odborníkmi v oblasti duševného zdravia, pretože osobnosť je ich pracovný nástroj, ktorý treba neustále rozvíjať a starať sa oň.

V rámci ďalšej práce v oblasti duševného zdravia **vyzývame vládu SR**, aby tejto téme venovala pozornosť, prihlásila sa k nej a bola nositeľkou aktívneho prístupu v nasledujúcich krokoch:

- 1) Na úrovni optimalizácie národných politík pokračovať v transpozícii medzinárodných štandardov a získaných skúseností tak, aby sme ich dokázali na ministerstvách transformovať do tvorby efektívnejších verejných politík na podporu duševného zdravia, optimalizovať krízový manažment a podporu ľudí zasiahnutých krízou, posilniť inštitucionálne kapacity národných aktérov a vytvoriť stály koordinačný mechanizmus uľahčujúci informované rozhodovanie o intervenciách v krízových situáciách, medzirezortnú spoluprácu a interakciu s partnerskými organizáciami zapojenými do zmierňovania vplyvov nežiaducich udalostí. Súčasťou posilnenia kapacít by malo byť aj určenie konkrétnych zástupcov (referentov – štátnych radcov) pre oblasť duševného zdravia, najmä na MPSVR SR, MŠVVaŠ SR a MS SR, a pre oblasť starostlivosti o zdravie utečencov a migrantov na MZ SR.
- 2) Na úrovni Rady vlády pre duševné zdravie vytvoriť Výbor pre služby duševného zdravia a psychosociálnej podpory (MHPSS) ako nový nástroj podpory krízových intervencií, koordinácie aktérov a integrácie skúseností z terénu. Vláda by mala podniknúť kroky potrebné na sfunkčnenie a zefektívnenie činnosti rady a jej príslušných výborov a na zabezpečenie včasného prístupu tých, ktorí rozhodujú o ich odporúčaníach.
- 3) S odvolaním sa na existenciu Národného programu duševného zdravia, odporúčaní vypracovaných na základe analýz potrieb v oblasti duševného zdravia z jednotlivých rezortov a odporúčaní WHO dopĺňujúcich návrh strategických cieľov a akčného plánu rozvoja národného programu apelujeme na nevyhnutnosť podporiť ich realizáciu, vytvoriť finančné mechanizmy podpory reformných a inovatívnych projektov a vyčleniť prostriedky na reálne ohodnotenie súčasného stavu a opatrení na podporu funkčného a trvalo udržateľného systému financovania služieb duševného zdravia.

Uvedené ciele je možné naplňať prostredníctvom **konkrétnych programov prevencie a intervencií, adresovateľných** podľa rôznych kritérií, ako sú napríklad:

- Cieľové skupiny – podľa veku, typu ohrozenia (konkrétne situácie a ohrozenia, individuálne krízy vyplývajúce zo životných cyklov alebo nežiaducich udalostí, ako napr. streľba/násilie v rodine/komunite alebo prírodná či človekom spôsobená katastrofa – zemetrasenie, povodeň, technologické katastrofy a i.), resp. podľa zraniteľnosti osôb so špeciálnymi potrebami (osoby so zdravotným postihnutím, príslušníci marginalizovaných komunít, migranti a utečenci, osoby z prostredia medzigeneračnej chudoby atď.);
- Oblasť potrebných intervencií – verejné zdravie, rodovo podmienené, domáce či sexuálne násilie, obchodovanie s ľuďmi, prevencia samovrážd, integrácia do systémov pomoci (inkluzívne vzdelávanie, sociálne služby, vstup na trh práce atď.);
- Socio-kultúrne kontexty – rodina, škola, pracovisko, komunitné služby, susedské a voľnočasové aktivity podporujúce duševné zdravie, sociálne médiá (napr. kyberšikana).

Pokiaľ ide o situáciu odídencom z Ukrajiny z **ľudskoprávneho hľadiska**, požadujeme od vlády SR, aby urgentne riešila nasledujúce problémy:

- Predovšetkým vyriešiť s MPSVR SR ponuku EÚ na **predĺženie finančnej podpory EU-CARE**, ideálne formou národného projektu prostredníctvom IMPLA (Implementačnej agentúry MPSVR SR ako SORO Sprostredkovateľského orgánu pre programy EÚ). Európska komisia ponúka program EU-CARE na šesť rokov, všeobecne na riešenie výziev súvisiacich s migrantmi, utečencami, odídenkami, azylantmi atď. SR bude rozhodne potrebovať túto tematiku riešiť, a keď na ňu EÚ ponúka finančné prostriedky, bolo by nerozumné túto šancu nevyužiť. Zdroje agentúr OSN (vrátane UNICEF, UNHCR, IOM,WHO) určené na podporu intervencií v súvislosti s vplyvmi vojnového konfliktu na Ukrajine sa na Slovensku podľa našich informácií v nasledujúcom roku výrazne znížia. Prostredníctvom zdrojov z mechanizmu EU CARE by štát vedel a mohol korigovať formu a výsledky pomoci utečencom, migrantom aj azylantom v prospech zraniteľných skupín, spoločnosti a relevantných medzinárodných záväzkov a strategických cieľov vlády.
- V oblasti základných služieb je potrebné priebežne vyhodnocovať dostupnosť služieb nevyhnutných na zabezpečovanie základných potrieb a práv, a to v kontexte všetkých cyklov životných situácií, tak ako u občanov SR (vrátane základných foriem podpory integrácie, sociálneho dohľadu a pomoci znevýhodneným a obzvlášť zraniteľným, ako aj dostupnosti komplexnej zdravotnej starostlivosti od narodenia až po paliatívnu starostlivosť), a v prípade systémových zlyhaní a nedostatočných kapacít realizovať nápravné opatrenia.
- Ďalšia pomoc v ľudskoprávnej oblasti by mala byť zameraná na deti utečencov, teda na podporu **inkluzívneho vzdelávania** – doplnenie kapacít umožňujúcich zaradenie všetkých maloletých utečencov do systému vzdelávania, posilnenie prípravy pedagógov na prácu s nimi, zabezpečenie ukrajinsky hovoriacich školských asistentov spomedzi odídenkýň z Ukrajiny, ako aj zabezpečenie diagnostiky a naplnenia špeciálno-pedagogických potrieb detí z Ukrajiny vrátane možnosti nastavenia individuálneho študijného plánu pre deti s poruchami učenia či inými špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami v spolupráci s licencovanými školskými poradňami (školské zariadenia v sieti škôl MŠVVaŠ SR) a multidisciplinárnymi tímami na školách po celom Slovensku. Na základe vlastných skúseností vieme jasne identifikovať potreby týchto detí a zároveň aj opatrenia, ktoré je nutné prijať, aby si ich napĺňanie nevyžadovalo nadbytočné financie zo strany štátu.
- Výrazným problémom stále ostáva **zamestnávanie** odídencom z Ukrajiny, **najmä kvalifikovanej a odbornej pracovnej sily** (napr. lekári a zdravotníci, ktorí by vedeli vykryť chýbajúce kapacity v zdravotníctve). Dôvodom je zdĺhavá a nákladná nostrifikácia, ako aj následná odborná prax a skúška. Problémy spôsobujú odlišnosti vo vzdelávaní lekárov na Ukrajine a na Slovensku a potreba intenzívnej jazykovej prípravy a financovania dlhodobých sŕží (pod dohľadom slovenských zdravotníckych pracovníkov) v zariadeniach. Na základe piatich individuálnych prípadov (všeobecná lekárka pre dospelých, pediatrička, fyzioterapeutka, psychiatrická a psychologička) – ich vzdelania, kvalifikácie, dokladov praxe a krokov na získanie kompletnej **kvalifikácie** – vieme ilustrovať, aké **náročné je doplniť si kvalifikáciu tak, aby vedeli** na Slovensku poskytovať samostatnú zdravotnícku starostlivosť.
- Problémom samozrejme stále ostáva **bývanie** ako základná potreba odídencom – niektorí stále nebývajú v plne integrovaných podmienkach, žijú vo veľkokapacitných centrách (getoizácia) alebo v nevhodných

nájomných podmienkach bez možnosti posunúť sa do nezávislého života v bežných nájomných bytoch vzhľadom na obmedzené financie a hroziacu, resp. zväčšujúcu sa chudobu.

Ako organizácie pracujúce pre všetkých obyvateľov Slovenska a zároveň pôsobiace v humanitárnej oblasti, zameriavajúc sa na rôzne aspekty duševného zdravia, veríme, že adresovanie týchto výziev spraví našu spoločnosť silnejšou, zdravšou a odolnejšou voči vplyvom krízových situácií.

Pomoc ľuďom v tiesni bola vždy dôležitou súčasťou našej národnej kultúry. Schopnosť chrániť ľudské životy, udržiavať dôstojnú kvalitu života všetkých a dať ako spoločnosť šancu na nový život tým, ktorí zažili vojnové násilie, znášajú jeho následky a hľadajú u nás bezpečie, svedčí o sile našej spoločnosti, udržateľnosti nášho spôsobu života uprostred najrôznejších ohrození, ale aj zodpovednej a udržateľnej správy krajiny. Ďakujeme za ochotu venovať sa týmto pre spoločnosť dôležitým témam.

PhDr. Elena Kopcová, PhD.

generálna riaditeľka,
štatutárna zástupkyňa

TENENET, o. z., Oravská 4, Senec

Tel.: 0907 154 601

Email: ena@tenenet.sk

www.tenenet.sk

TENENET je občianske združenie s celoslovenskou pôsobnosťou. Vzniklo v roku 2011 v Senci, pôvodne ako chránená dielňa pomáhajúca ľuďom so zdravotným znevýhodnením a dlhodobo nezamestnaným. Počas uplynulých 12 rokov organizácia rozširovala svoju činnosť a regionálnu pôsobnosť až do dnešnej podoby. Momentálne má 19 pobočiek na západnom, strednom aj východnom Slovensku a plánuje sa rozširovať aj ďalej.

TENENET je aj:

Centrum pre deti a rodiny,

Ambulancia klinickej psychológie a psychoterapie,

Centrum poradenstva a prevencie (SCPP) školskej psychológie, logopédie a špeciálnej pedagogiky,

Komunitné centrum a špecializované sociálne poradenstvo,

Centrum včasnej intervencie pre deti so zdravotným postihnutím,

Podporované zamestnávanie v sociálnej ekonomike.

V zmysle motto „Pomáhame rásť, rastieme spolu“ podáva TENENET pomocnú ruku rodinám, aby dokázali prekonať ťažké životné situácie zapríčinené finančnými problémami, stratou zamestnania, sociálnou izoláciou, poruchami učenia, zneužívaním, užívaním návykových látok alebo poruchami duševného zdravia.

Spoluprácou s odborníkmi, vytváraním silných partnerstiev a tvorbou inovatívnych riešení prináša pozitívnu zmenu v kľúčových témach ako duševné zdravie, sociálna inklúzia a školstvo. Koncepcia organizácie je unikátna – prepája školský, sociálny, zdravotnícky a justičný rezort s cieľom poskytnúť rodinám komplexnú službu.

V roku 2022 poskytol TENENET služby takmer 9 000 klientom. Po rozpútaní vojnového konfliktu u nášho východného suseda poskytol TENENET poradenstvo takmer 95 000 odídencom z Ukrajiny. Zároveň zamestnal desiatky odídencom s psychologickým alebo pedagogickým vzdelaním, ktorí dnes pomáhajú svojim krajanom zvládať útrapy spojené s dôsledkami vojny.

TENENET je členom viacerých prestížnych národných aj medzinárodných inštitúcií, ako napríklad EASPD – European Association of Service Providers for Persons with Disabilities, SocioFórum, o. z., SÚPZ – Slovenská únia podporovaného zamestnávania, ASSP – Asociácia supervízorov a sociálnych poradcov či AmCham (Americká obchodná komora na Slovensku).

